

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. V св. 9—10

БЕОГРАД 1954

СА Д Р Ж А Ј

	Страна
1. А. Белић: О сложеним реченицама и сродним појавама . . .	297
2. М. Стевановић: Акценат радног глаголског придева . . .	306
3. М. С. Московљевић: Шта је исправније: пише се „великим словом“ или „с великим словом“?	319
4. А. Белић: О расправи дра М. Московљевића	326
5. В. М. Мишовић: Значење израза <i>плагмени мачеви</i> и сл. у народним песмама	329
6. Р. Ј.: Требачки, трепачки или трепчански?	334
7. С. Машић: Један Вуков латинизам	337
8. Д-р Милка Ивић: О значењима заменице <i>којешта</i>	341
9. М. Беговић: Поковац и поковина	347
10. И. Стевовић: Акценат у изговору неких спикера Београдског радија	349
11. Језичке поуке	354

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Научна Рјечница

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1954

Штампа Графичко предузеће „Академија“ - Београд, Космајска ул. бр. 28

ТРЕБАЧКИ, ТРЕПАЧКИ ИЛИ ТРЕПЧАНСКИ?

У црногорској Народној скупштини, приликом прошло-годишње поделе Републике на срезове и општине, повела се, иако не са скупштинске трибине, доста „жучна“ дискусија око тога како треба да се зове општина чији је центар село Трепча близу Андријевице у данашњем Иванградском срезу. У предлогу закона стајало је Трепачка општина, али су се неки Андријевичани побунили против тога захтевајући да се општина зове Требачка, јер у народу придев од Трепча гласи *требачки* а не *трепачки*. Дошло је чак до неке врсте мале анкете међу посланицима из андријевичког краја — да ли народ говори *требачки* или *трепачки*. Посланици — сељаци тврдили су једнодушно да се каже *требачки*, док су се неки интелектуалци колебали, вероватно под утицајем старог, вештачки наметнутог административног назива, и чак су тврдили да се каже *трепачки*.

Међутим, доиста је тачно да се у селу Трепчи и у читавој тој околини каже *трепачки*, и јасно је зашто се тако каже. Корен речи Трепча је *треб* (трѣб-), дакле — *Трепча* (исп. глагол *требити*); звучно б се пред беззвучним ч претвара у п, а испред а се у придеву поново појављује. Топографских назива са тим кореном има у нашој земљи врло много, на пример, Требиње у Херцеговини, Требевић код Сарајева, село Затријебач у Титоградском срезу у Црној Гори, итд.

Код нас је усвојен принцип да се присвојни придеви и изведене именице од имена места употребљавају у оном облику који је уобичајен у дотичном крају. Ту може да буде извесних отстапања од обичне норме која важи за

грађење сличних речи, уколико се та отступања не косе са општим принципима српскохрватског књижевног језика. Према томе, правилно је говорити и писати *шибенски* и *Шибенчанин* (а не *шибенички* и *Шибеничанин*), *приштовски* и *Приштовац* (а не *приштински* и *Приштинац*), али није правилно *српечки* (место *средачки* од *Средска*), *васевички* (место *васојевићки* од *Васојевићи*), итд. Поменути принцип заснива се на потреби да дотична реч буде разумљива и у крају на који се односи и на читавој територији српскохрватског књижевног језика. Према томе, горњи спор био би окончан у корист придева *требачки* уколико се тај придев односи на село Трепчу у андријевичком крају. Поред тога што се у том облику употребљава у народу, овај придев не отступа ни од обичне норме која се примењује при грађењу сличних речи. Направљен од нормалне основе, он потпуно правилно открива етимологију речи од чијег је корена направљен.

Али у Црној Гори има још једно место с истим именом. То је село Трепча у Никшићком срезу (западно од Никшића). Назив овог села разликује се од оног андријевичког по томе што је ово именица средњег рода (у множини), а оно прво је именица женског рода. Генитив од ове именице гласи *Трепча*, а придев *трепачки* (а не *Трепча* и *требачки*). Како треба тумачити ову појаву? Није немогуће да назив овог никшићког села нема везе са кореном *треб-*, већ да води порекло од неке друге речи у чијем се корену налази глас *п*. У том случају био би јасан и облик *Трепча* и придев *трепачки*. Али ако би назив и овог села био изведен од истог корена *треб-*, глас *п* у генитиву множине и у придеву *трепачки* био би резултат аналогije (према облицима *Трепча* и *Трепчима*). Као што у неким крајевима постоји облик *приповетака*, који је настао аналогijом према *приповетка* (место књижевног *приповедака* према *приповед-ка*), тако су се могли појавити и облици *Трепча* и *трепачки* према *Трепча*. Међутим, без обзира на порекло тих облика, у овом случају је, разуме се, правилно говорити и писати *Трепча* и *трепачки*.

Основно је, дакле, мерило за прављење поменутих придева и изведених именица говор дотичног краја (уз ограду коју смо горе истакли). Другим речима, ако је, у овим нашим примерима, у питању андријевичка Трепча, онда је придев *требачки*, а ако је у питању Трепча у Никшићком срезу — *трепачки*. Принципијелно су оба придева правилна. Неправилно је само натезање и прављење вештачких израза према неком замишљеном „правилу“. Придев „трепачки“ уз андријевичку Трепчу вероватно је измислио пре рата неки ревносни општински деловођа, ваљда и несвесно руковођен оним што се зове принцип „хиперправилности“, и унео га у општински печат, па се тако почело чак и говорити — да би било „правилније“. Али Трепчанима (оним из андријевичког краја) и људима из њихове околине тај придев изгледа сасвим неприродан, исто онако као што би било неприродно кад би неко, на силу етимологизирајући, почео говорити *требачки* за оно што припада никшићком селу Трепчи.

Има још један облик придева који се може употребљавати кад је реч о називу Трепча. То је придев *трепчански*. Он је и правилан и потпуно разумљив. Али он може бити препоручен само под условом ако га има у народу дотичних крајева. И доиста тај се придев, напр., употребљава на Косову уз назив косовске Трепче.

У вези са овим што је горе речено могло би се поставити питање: зашто се сва три облика не би изједначила и свела на један, кад се већ односе на један те исти назив. Пре свега Трепча у Никшићком срезу разликује се по граматичком облику од косовске и андријевичке Трепче, а можда и по етимологији, и већ то показује да није посредни потпуно иста именица. Сем тога, сваки од тих облика садржи понешто специфично за дотични крај, што није наодмет задржати и у језику. И, најзад, сви су ти изрази и добри и разумљиви, не само у дотичним крајевима него и свуда где се говори нашим језиком, и зато нема никакве потребе да се замењују или своде на један израз.

Р. Л.